

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. *SPS-III.1020.416.9.2025*

Data wpływu *02.02.2026*

Warszawa, dn. 02.02.2026

Do druku nr 2111

Opinia Amnesty International do projektów ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (druk nr 2110) oraz przepisów wprowadzających ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (druk nr 2111)

Amnesty International jako globalna organizacja broniąca praw człowieka, która wielokrotnie podejmowała temat ochrony osób LGBTI+, dostrzega pozytywny aspekt opiniowanych ustaw, jakim jest objęcie projektowanymi rozwiązaniami wszystkich osób, bez dyskryminacji ze względu na orientację seksualną. **W ocenie Amnesty International projekt ten nie realizuje jednak zamierzonego celu jakim jest wykonanie wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce¹, a tym samym nie spełnia międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i jedynie w bardzo wąskim zakresie odpowiada na pilne potrzeby społeczne par jedнопłciowych.** Jednocześnie, Amnesty International podkreśla, że do pełnej realizacji tych standardów konieczne jest umożliwienie parom jedнопłciowym zawierania małżeństw.

W poniższej opinii Amnesty International przedstawia uwagi dotyczące dotychczasowego procesu legislacyjnego, niewystarczającego charakteru proponowanych rozwiązań w stosunku do standardu wyznaczonego wyrokami ETPCZ, wpływu proponowanych regulacji na bezpieczeństwo dzieci wychowujących się w parach jedнопłciowych oraz równości małżeńskiej jako obecnego standardu, do którego powinny dążyć wysiłki legislacyjne.

1. UWAGI OGÓLNE

Amnesty International składa poniższą opinię jako organizacja, która niejednokrotnie stawiała sobie za cel ochronę osób LGBTI+, sprzeciwiając się homofobii i dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, apelując o wzmocnienie rządowej polityki antydyskryminacyjnej, prowadząc edukację antydyskryminacyjną i alarmując o stanie praw osób LGBTI w raportach takich jak: *„Byliśmy traktowani jak przestępcy”*: od atmosfery wrogości po nękanie osób broniących

¹ Druk nr 2110, Uzasadnienie projektu ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu: Potrzeba i cel wydania aktu.

praw LGBTI czy „Śmierć przez tysiąc cięć” o wzmacnianej technologicznie przemocy wobec społeczności LGBTI na platformie X².

Co warte podkreślenia, Amnesty International wzięło udział w procesie konsultacji publicznych pierwotnych wersji projektów procedowanych pod nr UD87 oraz UD88, wówczas pod nazwą ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich oraz ustawy wprowadzającej ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich, co do zasady pozytywnie oceniając propozycję unormowania sytuacji prawnej par osób tej samej płci, pozostających ze sobą w faktycznych stabilnych związkach. Niestety pomimo wprowadzenia istotnych zmian, których charakter znacząco wpływa na ocenę przedmiotowych projektów z punktu widzenia ochrony praw człowieka i ogromnego zaangażowania ze strony społeczeństwa obywatelskiego, **propozycje ustaw w obecnym brzmieniu nie zostały poddane ponownym konsultacjom**. Dlatego też pojawiła się konieczność przedstawienia zrewidowanej opinii, z uwzględnieniem znacznie mniej doniosłej roli jaką przedstawione rozwiązania mogą odegrać w zakresie zapewnienia prawnego rozpoznanie parom tej samej płci, z poszanowaniem ich godności i zasady niedyskryminacji.

Niezmiennie, opierając się na międzynarodowych standardach ochrony praw człowieka, ale też mając na uwadze istotne społeczne poparcie dla instytucjonalizacji związków osób tej samej płci, Amnesty International popiera wprowadzenie do polskich ram prawnych rozwiązań, które zapewnią ochronę praw osób LGBTI+. **Proponowane rozwiązania mogą stanowić pierwszy krok w tym kierunku, ale dalekie są od pełnej ochrony prawnej, która mogłaby zostać osiągnięta poprzez wprowadzenie równości małżeńskiej**. W ocenie Amnesty International instytucja małżeństwa powinna być dostępna na równych zasadach dla wszystkich osób, bez względu na to czy zawierają je osoby różnej czy tej samej płci. Nie tylko alternatywne rozwiązania, ale i prawo do zawarcia małżeństwa powinny być zapewnione każdej osobie, bez względu na jej orientację seksualną.

Przedstawionych projektów nie sposób też oceniać w oderwaniu od ich pierwotnej wersji, proponowanej przez Radę Ministrów pod nazwą ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich. Zawarte w nim, o wiele bardziej kompleksowe i lepiej

² Amnesty International, „Byliśmy traktowani jak przestępcy”: od atmosfery wrogości po nękanie osób broniących praw LGBTI, https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2022/07/Bylismy-traktowani-jak-przestepcy-raport-aktywisci_stki-LGBTI-Amnesty-International-2022.pdf;

Amnesty International, „Śmierć przez tysiąc cięć” o wzmacnianej technologicznie przemocy wobec społeczności LGBTI na platformie X, <https://www.amnesty.org.pl/smierc-przez-tysiac-ciec-raport/#pobierz>

odpowiadające na potrzeby wskazywane przez społeczność LGBTI+ rozwiązania, zastąpiono wyrywkową ochroną.

W miejsce nowej, równościowej instytucji prawa rodzinnego pojawiło się hybrydowe rozwiązanie o sztucznym quasi-kontraktowym charakterze.

2. STANDARD WYZNACZONY WYROKAMI EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

W czterech wyrokach wydanych w sprawach *Przybyszewska i inni przeciwko Polsce*, *Formela i inni przeciwko Polsce*, *Szypuła i inni przeciwko Polsce* oraz *Andersen przeciwko Polsce*³ Europejski Trybunał Praw Człowieka potwierdził ugruntowane już w swoim orzecznictwie stanowisko co do konieczności instytucjonalizacji związków osób tej samej płci, jednocześnie wprost nakładając taki obowiązek na Polskę i stwierdzając naruszenie artykułu 8 Konwencji, czyli prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego przez brak właściwych regulacji prawnych. Trybunał stwierdził, że „odmawiając rejestracji małżeństw skarżących w jakiegokolwiek formie i nie zapewniając im konkretnych ram prawnych przewidujących uznanie i ochronę [zawartego związku], polskie władze pozostawiły skarżące w próżni prawnej i nie zaspokoili podstawowych potrzeb uznania i ochrony par osób tej samej płci pozostających w stabilnym i oddanym związku.” Jak zaznaczono „żaden z interesów publicznych przedstawionych przez Rząd nie przeważa nad interesem skarżących do prawnego uznania i ochrony ich relacji”. Trybunał zwrócił przy tym uwagę na element adekwatności ochrony jaka powinna być przyznana przez państwo parom jedнопłciowym⁴. W tym kontekście odniesiono się do aspektów materialnych (alimenty, opodatkowanie lub dziedziczenie), ale też moralnych (prawa i obowiązki w zakresie wzajemnej pomocy), które są integralną częścią życia pary. Jednocześnie ETPCz zaznaczył, że tych podstawowych potrzeb, fundamentalnych dla uregulowania relacji w stabilnym i stałym związku, nie zapewniają już istniejące możliwości regulacji w drodze prywatnych umów.

W kontekście cytowanych orzeczeń należy więc zauważyć, że **wedle proponowanych projektów w istocie osoby pozostające w parach jedнопłciowych mogłyby korzystać z części uprawnień**, które dotychczas zarezerwowane były wyłącznie dla małżeństw, świadczeń i płatności w sferze praw socjalnych, czy prawa do pochówku.

³ Wyrok z dnia 12 grudnia 2023 r., *Przybyszewska i inni przeciwko Polsce*, skargi nr 11454/17 i in., <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-229391>; wyrok z dnia 19 września 2024 r., *Formela i inni przeciwko Polsce*, skargi nr 58828/12 i in., <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-235976>; Wyrok z dnia 27 lutego 2025 r., *Szypuła i inni przeciwko Polsce*, skarga nr 78030/14, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244695>; Wyrok z dnia 24 kwietnia 2025 r., *Andersen przeciwko Polsce*, skarga nr 53662/20, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-244692>

⁴ Ibidem.

W stosunku do wcześniej przewidywanych rozwiązań, nowe propozycje **zawierają jednak istotne ograniczenia uprawnień wskazywanych przez ETPCz jako fundamentalne**. Osoby zawierające umowę o wspólnym pożyciu nie dziedziczą na podstawie ustawy i co za tym idzie nie są uprawnione do zachowku, obejmuje je jedynie zwolnienie od podatku od spadków i darowizn i ograniczenie roszczenia o zachówek, przysługującego spadkobiercom ustawowym. Prawo do złożenia wspólnej deklaracji podatkowej, będące konsekwencją możliwości ustanowienia wspólności majątkowej, nabywane jest dopiero po pozostawaniu w niej przez cały rok podatkowy.

Największe zastrzeżenia, w zakresie wykonania orzeczeń ETPCz budzi jednak konstrukcja umowy o wspólnym pożyciu, która nasuwa poważne wątpliwości czy partnerzy tej samej płci będą mogli regulować te podstawowe aspekty swojego życia jako „oficjalnie uznana para”. Istotnym elementem naruszeń wobec osób LGBTI+ jest bowiem nie tylko dyskryminujący ze względu na orientację seksualną brak dostępu do pewnych uprawnień, ale także odmowa wielokrotnie podkreślanego przez Trybunał uznania, czy też rozpoznania w świetle prawa jako osoby tworzące stabilny, oddany związek. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu po zawarciu umowy o wspólnym pożyciu osoby, które ją zawarły, będą uzyskiwały status osoby najbliższej w związku, co zapewni odpowiednie potwierdzenie statusu osób będących stronami umowy o wspólnym pożyciu w przypadkach, w których przepisy ustawowe określają ich uprawnienia i obowiązki. Wyraźnie jednak podkreślono, że „status ten nie będzie odrębnym stanem cywilnym, a jedynie będzie potwierdzony i odzwierciedlany w rejestrze stanu cywilnego, którego częścią będzie rejestr osób najbliższych w związku”. **Tą karkołomną konstrukcją projektodawca usilnie sprowadza osoby, które mogłyby skorzystać z nowej regulacji do roli kontrahentów, odbierając im podmiotowość jako para**. Jest to de facto rozwiązanie, które strukturyzuje w ramach jednej umowy i częściowo rozszerza możliwość regulowania ważnych aspektów życia, które wcześniej mogły zostać objęte szeregiem umów na podstawie prawa powszechnego. **Trudno jednak doszukać się w przedstawionych projektach odpowiedzi na potrzebę instytucjonalizacji związków osób tej samej płci czy wywiązania się przez Polskę z nałożonych zobowiązań**.

3. DYSKRYMINUJĄCY CHARAKTER PROPONOWANYCH ROZWIĄZAŃ

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że społeczność LGBTI+ przez lata mierzyła się nie tylko z ciągłą dyskryminacją i przemocą, ale też systemowymi represjami ze strony państwa⁵. Na Polsce powinien ciążyć szczególny moralny obowiązek poszanowania

⁵ „Byliśmy traktowani jak przestępcy”: od atmosfery wrogości po nękanie osób broniących praw LGBTI

godności osób nieheteronormatywnych, znajdujący wyraz także w utworzeniu instytucji, która będzie na godnym poziomie uznawać tworzone przez nie związki. Wyrugowanie z projektu aspektu zmiany stanu cywilnego i zredukowanie tworzących intymną relację osób do stron umowy, a co za tym idzie pozbawienie par jedнопłciowych również ważnego na poziomie symbolicznym elementu ceremonii zawarcia związku, są raczej sygnałem, że państwo wciąż traktuje osoby ze społeczności LGBTI+ jakby nie zasługiwały na równe traktowanie. **Takie ograniczenie jak roczny “okres próbny” przed możliwością złożenia wspólnej deklaracji podatkowej, jest wręcz wprost przejawem dyskryminacji w prawie.** W sytuacji, gdy umowa o wspólnym pożyciu miałaby być jedynym rozwiązaniem dostępnym dla par jedнопłciowych, a parom wchodzącym w związek małżeński nie są stawiane tożsame wymogi, takie ukształtowanie przepisów stanowi nieuzasadnione nierówne traktowanie ze względu na orientację seksualną. Nie sposób się przy tym pozbyć wrażenia, że przedstawione przez ustawodawcę obawy o „nadużywanie instytucji umowy o wspólnym pożyciu wyłącznie dla preferencji podatkowych”, sugerujące pewną nietrwałość zawieranych w ten sposób związków, zasadzają się na uprzedzeniach wobec społeczności LGBTI+.

4. BEZPIECZEŃSTWO DZIECI WYCHOWUJĄCYCH SIĘ W PARACH JEDNOPLCIOWYCH

Szczególnie krytycznie trzeba się również odnieść do usunięcia z pierwotnego projektu już wówczas bardzo szcątkowej regulacji w zakresie praw i obowiązków osób w związku partnerskim w odniesieniu do dzieci pozostających pod ich opieką. Projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich przewidywał uprawnienie osoby w związku partnerskim do uczestniczenia w sprawowaniu bieżącej pieczy nad wspólnie z nim przebywającym dzieckiem pozostającym pod władzą rodzicielską drugiej z osób w związku partnerskim i jego wychowaniu, w tym podejmowania decyzji w sprawach życia codziennego. **Brak w zmienionych przepisach nawet tak wąskiej regulacji prowadzi do dalszej dyskryminacji ze względu na orientację seksualną w sferze praw i obowiązków rodzicielskich osób tej samej płci wspólnie wychowujących dzieci.**

Co więcej, ukształtowanie sytuacji prawnej rodziców jedнопłciowych ma bezpośrednie przełożenie na ukształtowanie sytuacji prawnej samego dziecka, wychowującego się pod ich opieką. **Brak prawnego zabezpieczenia ich relacji poważnie zagraża bezpieczeństwu dziecka, w sytuacji utraty rodzica biologicznego.** Każdemu dziecku przysługuje prawo do wychowania w rodzinie i prawa socjalne takie jak prawo do godnych warunków życia i odpowiedniego poziomu życia, prawo do opieki zdrowotnej. Małżonkom przysługuje szereg uprawnień takich jak możliwość dziedziczenia, uzyskania informacji medycznej, wstąpienia w stosunek najmu, czy dostęp do świadczeń socjalnych, które są skorelowane z sytuacją pozostających pod ich

opieką dzieci. **W przypadku pary jedнопłciowej sytuacja dziecka powiązana jest wyłącznie z sytuacją rodzica biologicznego. Jego utrata odbiera wszystkie te zabezpieczenia nie tylko osobie partnerskiej, ale i wspólnie wychowywanemu dziecku.**

5. RÓWNOŚĆ MAŁŻEŃSKA JAKO STANDARD OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Niezależnie od poniższych uwag, Amnesty International podkreśla, że nie wykluczając możliwości wprowadzenia w polskie ramy prawne alternatywnych form instytucjonalizacji związków, realizacja standardów ochrony praw osób nieheteroseksualnych powinna nastąpić poprzez zapewnienie równego dostępu do małżeństwa. Zarówno uniwersalny jak i europejskie systemy ochrony praw człowieka obejmują prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny⁶. Prawa tego nie można rozpatrywać w oderwaniu od jednej z podstawowych zasad leżących u podstaw wszystkich instrumentów ochrony praw człowieka, jaką jest korzystanie z objętych nimi praw i wolności bez dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny, w tym dyskryminacji ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową. Trzeba również wziąć pod uwagę zasadę równości wobec prawa i uprawnienie bez dyskryminacji do jednakowej ochrony prawnej.

Co istotne, prawo do małżeństwa postrzegane w kontekście sytuacji prawnej osób nieheteronormatywnych, podlega znaczącym przemianom tak na gruncie orzecznictwa jak i społecznego odbioru. Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *Oliari i inni przeciwko Włochom*⁷ uznał je za ewoluujące i podkreślił szybko rosnącą zgodę europejską jaka pojawiła się w tym zakresie. Od czasu tego orzeczenia **Trybunał konsekwentnie utrzymywał stanowisko w zakresie konieczności zapewnienia parom jedнопłciowym możliwości instytucjonalizacji związku. W chwili obecnej małżeństwa par jedнопłciowych umożliwia prawodawstwo 22 państw członkowskich Rady Europy. 14 września 2021 roku Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie praw osób LGBTIQ w UE⁸ uznającą prawo osób nieheteroseksualnych do małżeństwa jako prawo obywatelskie i prawo człowieka.** W obliczu szybko zachodzących zmian społecznych konieczna jest reinterpretacja pojęcia małżeństwa także w zakresie praw obywatelskich.

⁶ Prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zostało wprost ujęte w artykule 16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, artykule 23 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, artykule 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz artykule 9 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

⁷ Cf. Wyrok z dnia 21 lipca 2015 r., *Oliari i inni przeciwko Włochom*, skargi nr 18766/11 i 36030/11, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-156265>

⁸ Cf. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 14 września 2021 r. w sprawie praw osób LGBTIQ w UE (2021/2679(RSP)), <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/c59ff42b-a0e2-11ec-83e1-01aa75ed71a1/language-pl>

Na obecnym etapie nie powinno być wątpliwości, że w nawiązaniu do zasady niedyskryminacji określenie prawa „kobiet i mężczyzn” do zawarcia małżeństwa nie może być rozumiane jako prawo do małżeństwa jedynie osób różnej płci. Podobnie w przypadku art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, dokonując jego interpretacji konieczne jest postawienie go w zestawieniu z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. Jak wskazali Ewa Łętowska i Jan Woleński w artykule *Instytucjonalizacja związków partnerskich a Konstytucja RP z 1997 r.* „art. 18 Konstytucji określający explicite małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, nie wyklucza małżeństw o innej podmiotowej strukturze [...] nie wynika z tej normy ani z jej umiejscowienia żaden zakaz przyznawania prawnej ochrony związkom konkurencyjnym czy alternatywnym, zarówno na poziomie konstytucyjnym, jak i tym bardziej na poziomie ustaw zwykłych”⁹. W ocenie Amnesty International jako standard międzynarodowy, który w pełni realizuje zasady niedyskryminacji i równego traktowania należy na tym etapie rozpoznawać równość małżeńską.

6. WNIOSKI KOŃCOWE

Tym samym Amnesty International, popierając co do zasady zamierzony cel jakim jest wprowadzenie do polskiego prawa nowej instytucji, która zapewni ochronę parom jedno płciowym, pragnie podkreślić, że **projekty ustaw** o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu oraz przepisów wprowadzających ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu **spełniają ten cel jedynie w minimalnym stopniu i nie odpowiadają międzynarodowym standardom ochrony prawa człowieka, także tym wynikającym z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Z punktu widzenia ochrony praw człowieka konieczne jest rozwiązanie, które bez wątpliwości umożliwi parom jedno płciowym prawne uznanie faktycznie tworzonych związków.** Jednocześnie Amnesty International podkreśla, że realizacja podstawowych praw osób nieheteroseksualnych powinna odbywać się także poprzez równy dostęp do instytucji małżeństwa.

⁹ Łętowska Ewa, Woleński Jan: *Instytucjonalizacja związków partnerskich a Konstytucja RP z 1997 r.*, [w:] Państwo i Prawo 2013/6/15-40.

STOWARZYSZENIE AMNESTY INTERNATIONAL

ul. Sapieżyńska 10A, 00-215 Warszawa

tel: 693 800 001

www.amnesty.org.pl

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Anna Błaszczak-Banasiak

Dyrektorka Stowarzyszenia
Amnesty International

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Amnesty International jest globalnym ruchem ponad 13 milionów ludzi, którzy niesprawiedliwość na świecie traktują osobiście.
Razem zmieniamy świat, by każdy mógł korzystać ze swoich praw.
Ruch jest laureatem Pokojowej Nagrody Nobla.